

MERZA JÓZSEF

ALKALMATLAN VAGYOK A KILÁTÁSTALANSÁGRA BISZTRAI ÉVI ÉS GYURI

Hívös van. Középen ülök Évi és Gyuri között és egy félig kibelezett, Vera programú Robotron írógépen gyorsan, és hibásan gépelem szavaikat. Fejünk fölött ritkás lábdübörgés, hátunk mögött időnként nagy robajjal meginduló gázkazán. A Galgahévíz utcai ház sokat látott pincéjében interjú készül.

1972 nyarán tartottuk a Bokorban az első csoportvezetői lelki gyakorlatot. Az ott levő tizenhét öreg közé hirtelen berobbant egy magas, szőkehajú fiatalember, aki nagybátyját hozta motorkerékpárral. Te voltál az, Gyuri, s utána ott is maradtál és résztvettél az egész lelki gyakorlaton. Hogyan kerültél oda? Nagybátyám, Bisztrai László, bordányi plébános kért meg, hogy vigyem el Alsószentivánra, a lelki gyakorlatra. A motoron már tudtam, hogy ott fogok maradni, hiszen vissza is kellett őt vinni. Ekkor én már minden második héten házasságra előkészítő tanfolyamot tartottam a bordányi fiataloknak. Laci bácsi a kopasz fejére mutatva érzékeltette, hogy nekem több esélyem van a fiataloknál, mint neki.

Te akkor már képes voltál arra, hogy házasságra előkészíts valakit?

A házasságra előkészítő tanfolyam valójában fedőnév volt, mert azzal nem lehetett előállni a faluban, hogy evangéliumi tartalmak közzlése folyik a plébánián minden vasárnap 11-13 óráig.

Évike még nem volt a látóhatáron

Évike nagyon ott volt a látóhatáron, mert 9 hónap múlva össze is esküdtünk! Együtt olvastuk Walter Trobisch "Szerettem egy lányt" című könyvét, sőt magnóra is mondtam a szövegét és továbbadtam a barátaimnak. Ez a szakmai képzés, valamint az otthonról hozott családmodell teljesen elegendő volt számomra ahhoz, hogy 16-18 éveseknek beszéljek erről a témáról.

Na, jó, erre még visszatérünk. Most azonban légy szíves elmondani, hogyan éltél mielőtt eljutottál volna Alsószentivánig!

Nagyon jól éltem. Egy igazi botanikus csak a növény gyökérzetét nézi, mielőtt el- vagy átülteti. Csak hálával tartozhatom gyökereimért. 1952-ben születtem egy katolikus család harmadik gyermekeként, egy leány és egy fiú után, s 1959-ig mint legkisebb gyermek nevelkedtem. Ez azt jelentette, hogy jó szüleimnek még volt ambíciója az első két gyerek módszeres nevelésére, de mire hozzám eljutottak, már kellőképpen kifáradtak és hagytak engem növekedni. Mivel hat évig a legkisebb voltam, azért extra szeretet-simogatások jutottak nekem. Nem törtek be, nem kényszerítették rám mindenáron a szülői akaratot. Később még két öcsém született, sajnos a legkisebbet hét napos korában eltemettük. Édesanyám óvónőként dolgozott és így szolgálati lakást kaptunk a rákoshegyi óvodában. Az óvodához kötődik a bábozás iránti szeretetem, ami a jelen, 43 éves korombeli foglalkozásomat adja, hiszen bábokból élünk meg.

Milyen szülői háttérből táplálkoztak a gyökereid?

Nagyon hálás kérdést tettél fel, ugyanis a mai napig meghatároz engem szüleim hite és vallásgyakorlása. Mióta az eszemet tudom, szüleim napi áldozók voltak mind a mai napig. A 4-5 éves kisgyerek csak azt látta, hogy anyja minden reggel fél hétkor eltűnik. Fogalmam sem volt, hová megy. 1956-57-et írtunk akkor. Kérésemre egyszer magával vitt. A templom padjában kötöttünk ki, csak ő volt ott. Háromnegyed hétkor kijött a helyi plébános. Anyu előrement a rácshoz, valamit kapott a szájába, utána visszajött mellém, letérdelt és tíz percig, lehajtott fejjel, csendben volt. Amikor kimentünk a templomból, résnyire kinyitotta az ajtót, finoman kinézett, majd a templomból kilépve, szatyrot lóbálva hazamentünk. Időnként találkoztunk óvodás gyerekekkel is, akiket a szüleik hoztak az

óvodába. Ekkor már én is tudtam, hogy Anyu reggelenként templomba megy. Több évig meg voltam győződve arról, hogy a jó Isten nem más, mint az édesanyám. Azt tudtam, hogy Isten a szeretet, azt pedig tapasztaltam, hogy édesanyám szeret engem, akkor viszont egyértelmű a szillogizmus, hogy Anyu az Isten. A templomba csak azért jár, hogy önmagával találkozzon. Az ostyához még semmi közöm nem volt. Arra rájöttem, hogy Anyu azért nyitja ki résnyire a templom ajtaját, mert nem akar szembetalálkozni az óvodába menő családokkal. Úgyis rendszeresen behívták őt a tanácshoz, és megpróbálták eltiltani ettől a reggeli szokásától. Amikor 8-9 évesen már nem akartam vele menni reggelenként a templomba, akkor ráhúzta a zoknit a lábamra és visszahajtotta a paplant. Képtelen vagyok zokniban aludni, tehát fölkeltem és mentem.

Apai emlékeid is vannak?

Nagyon szeretném, ha az előző beszámolómban nem azt az érzést sugallná bárkinek is, hogy az Anyaisten tipikus alakját írom le. Egyszerűen, édesanyám szeretete megjelenítette azt az Istent, akit én is szerethetek és akiről beszélhetek. Felnőtt fejjel sem tapasztalok kórosat ebben az élményben. Édesapámmal 18 éves koromtól kezdve 20 éves koromig jártam reggelenként áldozni a pesti ferences templomba, félmisére.

Évi, te is ilyen jó indulással kezdted az életedet?

1952-ben születtem, második gyerekként. Édesanyámat már csak betegen ismertem. Kétéves voltam, amikor megbénult, s újra meg kellett tanulnia járni és beszélni, bal kézzel írni, kézimunkázni. 2-12 éves koromig Mezőkövesden laktunk, apám munkaviszonyából adódóan szolgálati lakásban. Életem akkor jutott fordulópontra, amikor 12 éves koromban meghalt édesanyám és lakóhelyet, iskolát kellett váltanom. A családból egyedül, rokonokhoz kerültem. Apám Pesten dolgozott, nővérem pedig középiskolában tanult. A mi családunk hagyományosan keresztény beállítottságú család volt, vagy egy picivel kevesebb. Templomba jártunk, bár apám inkább csak elkísért bennünket. Anyuhoz alkalmanként eljött a plébános, aki engem is hitoktatott. Az elsőáldozásra való felkészülés úgy él bennem, mint igazságkeresés, egy nagyon szép dolog felfedezése, megtalálása. Mivel apám munkahelyi kötöttsége miatt - a hétvégeket leszámítva - anyámmal éltem együtt, ez egyfajta sorsközösséget, Istenre-bízottságot is jelentett. Gyerekkoromat ma is szépnek és harmonikusnak gondolom, hiszen a tíz évnél fiatalabb gyerek nem látja olyan tisztán a súlyos betegséget, másrészt a kövesdi lakásunk egy ősparkban volt, ahol szabadon, természeti élményekkel gazdagon éltünk. Anyám halála után egy év múlva édesapám újranősült, s akkor a család egyesült egy budapesti albérleti lakásban, Rákosligetben. A közeli gimnáziumba írtak be és ott találkoztam Gyurival. Apám új házassága nem sikerült, s ebből nagyon súlyos gondok adódtak, amelyek kezelése számomra megoszthatatlan gondot, állandó szorongást jelentett.

Meglátszottak-e ezek az élmények Évin az ismerkedés idején?

Évin először én a gyönyörű barna haját, az egyenes tartását és az igen szép lábait láttam meg. Magamból kiindulva, eszembe sem jutott, hogy neki rendezetlen családi háttere lehetne. Húsz évesen, azaz négy év múlva derült csak ki, hogy otthon a kés is repül. Megdöbbenett, hogy ez a lány addig nem öntötte rám az otthoni fájdalmakat, hanem maga hordozta azokat. Felnéztem rá.

Komolyabb érzelmekkel?

Ekkor már a második szerelemnél tartottunk. Az első kilenc hónapig tartott, majd két év szünet után újramelegítettem a levést. Hatéves korom óta szüntelenül szerelmes voltam. A szerelem révén éltem át az üldözöttek mellé állást is.

Mit jelent ez?

Hat éves voltam, amikor a tanító néni elvette az első szerelmem ollóját. A kislány nagyon sírt, ezért egy alkalmas pillanatban felkaptam az ollót a tanári asztalról és visszaadtam a tulajdonosának. Este,

iskola után, bezártak egy órára. A kislány megvárt kinn a sötétben, hazakísérhettem, vihettem a táskáját.

Valóban romantikus élmény. Nyilván sok szép élményre tettek szert Évivel az együttjárások során. Mit tudtal ezekből átadni a bordányi fiataloknak?

Örömmel és tiszta szívvel beszélhettem a megélt és átélt szerelemről, egymás nem leegeléséről. Felejthetetlenek azok az eszmélődő percek, melyek Évivel a Duna part lépcsőjén teltek. Az egymáshoz szorított két arc, amely egy irányba nézett. Ekkor éreztem először, hogy milyen nagy dolog az, ha két ember együtt, egy irányba néz. Együtt mentünk misére, egy közösségbe jártunk, s ez kiemelte a szerelmünket a csupán testi síkból. A közösség tartalmas feladatokat adott. Helyrehoztuk egy idős asszony leégett lakását, plébániai csomagokat vittünk beteg, szegény embereknek, együtt mondtuk el másoknak, hogy van Isten. Ezt tartom két fiatal igazi együttjárásának. Úgy éreztem, hogy Bordányban tényleg a gyakorlat és a szív bőségéből szólt a száj. Megköszönöm Évinek és a jó Istennek, hogy a nászúton lettünk először egymásé. Megköszönöm, hogy Gyurka bácsi, mint lelkivezetőm, a gyónások során nem azt marcangolta, amit a legtöbb gyóntató a hatodik parancs körében szokott, hanem arra volt kíváncsi, hogy mennyi időt szántam tanulásra, imádságra és mennyi pénzt adtam az éhezőknek, a szegényeknek az ösztöndíjamból. Soha nem tiltott a szexualitástól, hanem új utakat nyitott a fiatal ember számára. Volt mit átadnom Bordányban.

Az alsószentiváni lelkigyakorlaton tehát tulajdonképpen egy rutinos igehirdető bújt meg a 20 éves kölyökarc mögött. Hogyan kapcsolódtál be ezután a Bokor szervezetébe, amikor még nem is voltál csoportvezető?

Tévedsz, már két éve az voltam. Édesanyám 18 éves koromban a bátyám és elem állt és így szólt: "Fiaim, ha nem mutatjátok meg Krisztust a világnak, a világ elpusztul." Bátyám ekkor másodéves papipari tanuló volt. 1971 tavaszán, Halásztelken, Dombi Feri bácsinál tapasztaltam azt, amit a Bokorban azóta is átélék: komolyan veszik az embert. Feri bácsi kíváncsi volt a véleményemre, várta a házi feladatot és azonnal röptetett. Napi kenyermé vált az a Jenő-dal, amelynek egyik mondata úgy szól, hogy szeretetünk belénk rohad, ha nem adjuk tovább. Rákoshegyen beatmisét szerveztünk, megszületett az első énekkaros közösség. Szerettünk volna rendszeresen találkozni a plébánián, de a plébános nem engedte. Indoka a következő volt: "Gyuri, én már voltam börtönben. Nem akarok fiatalokkal foglalkozni. Ha fiúkkal foglalkozom, azt mondják rám, hogy homoszexuális vagyok, ha lányokkal foglalkozom, akkor az a vád ér, hogy fogdosom őket." Egy tizenkilenc éves embernek életre meghatározó élmény az ilyen papi válasz ahhoz, hogy a laikusokba vesse bizalmát.

Tehát Te igazi, bokorbéli közösségvezető voltál. Kik voltak azok a laikusok, akikben bíztál, kik voltak hasonló gondolkodású barátaid?

Ha számodra az a bokorbéli közösségvezető, akiben nem tűr maradást az örömhír, hanem azonnal át akarja adni másnak a megtalált kincset, mert "így élni jó", akkor én valóban bokorbéli közösségvezető voltam és vagyok. Ezt a meggyőződést egyébként hazulról hoztam. 1971 tavaszán Bisztrai László küldött Halásztelekre azzal a kéréssel, hogy adjak át Dombi Ferencnek egy magnókazettát és ha tetszik az, amit ott látok, akkor beszélgessek vele. Ott voltam és ott maradtam. Feri bácsinak köszönöm, hogy itt vagyok. Mlecsenkov Angel a maga melós tenyerével nyitotta föl előttem és magyarázta a Szentírást. Ősi, bulgár kertész lendülettel. Tölösi Magdi, mint diétás nővér, a vasárnapi találkozó után hétfőn a baleseti ambulancián magyarázta, hogy mit jelent Szentírást elemezni. Előttem bontakozott ki Bernáth Margit (Cika) és Rihmer Karcsi felnőttkori szerelme. Az ő felelősségteljes együttjárásukat látva komolyodtam. Bevittem a súlyzókészletemet Király Ignác szemináriumi cellájába, hogy segítse őt a cölibátus mellett. Szivacsaként ittam Feri bácsi beszédeit, energikus, hiteles, világos, érthető, küldetést adó szavait.

Valóban színes, mozgalmas, elkötelezett barátokból álló közösségben éltél. Neked is voltak ilyen barátaid, Évi?

Nem voltak. Gyuri révén kapcsolódtam a Bokorhoz, mivel nem vonzott a Margit-templom, ahová családostól jártunk. Csatárkán találkoztam először Ildivel, Jenővel, Gyurka bácsival. Amennyire Gyuri azonnal otthon volt a Bokorban, nekem annyival újszerűbb volt. Egészen más világ nyílt meg előttem, amit eddig nem ismertem, hiszen otthon nagyon zárt életet éltünk. Egyrészt nagyon csodálatos volt, másrészt azonban fel is bolygatott. Gyurka bácsi provokatív kérdései, amelyeket különböző problémakörökben tett fel, átstrukturálták gondolkodásunkat, eddigi elképzeléseinket az élet megoldásáról. A vele beszélgető fiatalok társasága elég hamar közösséggé alakult át. Ildi, Jenő, Cika, Karsai és Fogarasiék voltak az alapító tagok, de hamarosan kiegészült másokkal is. Vigyázó Mari az elsők között volt.

Bokor-esküvőtök volt?

De még mennyire! Arra kértem a minket összeeskető bátyámat, hogy használja ki az alkalmat. Itt van ötszáz ember, mondja a kökemény evangéliumot, ne nekünk fogalmazzon lírát, hanem csapja le a ziccet. Jenőék zenéltek, Soltész Jenő bácsi vitt le bennünket nászútra Balatonfüredre az öreg Moszkvicsával. Öt nap múlva - megszakítva a nászutat - felutaztunk a péceli nagypénteki virrasztásra.

Közösségi tagként és fiatal házasként folytattátok az életet. Mik voltak a következő évek fontosabb történései?

Egy kispesti, 36 nm-es tanácsi lakásban kezdhettük önálló életünket. Fiatal piarista papnövendékek kérték, hogy csináljak közösséget a gimnáziumi osztálytársaikból. Szegheő Jóskához (Totya) és Farkas Pistához (Lupusz) jártam be a Mikszáth Kálmán térre. Ők akkor voltak másod-, harmadéves egyetemisták. Jó kis közösség jött össze a Mikszáth tér helyett a kispesti munkáslakásban. Az említett két barátom a háttérből segített és mosolyával kísért. A barátság azóta sem szűnt meg.

Na jó, de a magánéletről nem esik szó? Voltak egyáltalán bútoraitok és berendezési tárgyaitok?

Volt egy kis spórolt pénzünk, úgy 10 ezer Ft, használt bútort vettünk ebből és berendeztük a lakást. Emlékezetem szerint egy volt a magán- és a közösségi életünk. A közösségi lét átszötte minden programunkat, esetleg nem is volt más programunk.

Fél év múlva Gyuri elment katonának. Tompa Nándort kérdezte meg az Örökimádás templomban, hogy mit csináljon: menjen, vagy ne menjen? Egyértelműen küldte a seregbe, még hozzá küldetéssel: "Ott is vannak lelkek, nemesítsd őket!"

Jól érezted magad, Gyuri, a seregben?

Huszonhárom év távlatából úgy érzem, hogy át tudtam alakítani számomra a Petőfi laktanyát kolostorrá. Hála az önnevelési és a lelkivezetői behatásoknak - a benti időelszámolásom szerint - napi három órát tudtam imádkozni, végigolvastam a KIO-t és kijegyzeteltem, azonkívül orosz klasszikusokat olvastam. Egyszer az történt, hogy vasárnap este, visszamelve a laktanyába, a fiúk összetett, imára kulcsolt kézzel és rózsafüzérrel fogadtak. Elkiáltották magukat a körletben, hogy megjött Bisztrai: Imához! A nagy unatkozásban ugyanis felfeszítették a szekrényemet és Kodolányi "Égő csipkebokor" című könyvében megtalálták a másnapi gyónásom teljes írott anyagát. Elszámolásomat 51 kérdésre adott igen-nem válasszal és 1-5-ig terjedő osztályzatokkal készítettem. A gyónási anyagomban azonban csak az 51 sorszám és a válaszok szerepeltek. Azonnal át is adták papírjaimat az elhárításnak, mivel meg voltak győződve arról, hogy a zászlóaljról készítek napi feljegyzéseket. A zászlóalj létszáma ugyanis pontosan 51 volt. Másnap reggel a laktanya parancsnok szobájában kellett számot adnom deviáns magatartásomról. Átadtam az 51 kérdés megfejtését. Nem tudott vele mit kezdeni, én viszont ettől kezdve 51 ember biztatása mellett mondtam el az esti imát. Folyamatosan figyelmeztettek vallásos kötelezettségeimre. Nagyon jó volt, nem volt többé mit titkolni.

Évi, számodra mit jelentett Gyuri katonaideje?

Mivel majdnem a házasságkötés után vitték el Gyurit, azért nagyon nehéz volt megszokni az egyedüllétet. Dolgoztam a munkahelyemen és éltek a közösségi kapcsolatok. Megismertem egy házaspárt, ahol a beteg feleség segítségére szorult, oda jártam házimunkát végezni. Mivel Gyuri Pesten volt katona, azért gyakran haza tudott járni. Egy alkalommal vasárnap kilógott és együtt mentünk a közértbe vásárolni. Mindjárt le is kapcsolta egy járőr!

Egyszer a katonaéletnek is vége, és kezdődhetnek a szürke polgári napok!

Még katona volt Gyuri, amikor Gergő megszületett. A Malévtől mentem gyesre. Mind a három gyerek császárral született. A nővérem segített, Gergő születésekor kiköltözött hozzánk egy hónapra, hogy segítsen a műtét utáni nem könnyű időben.

Néhány hónap múlva egy este betoppant hozzánk Pálinkás András, alias Stoppos Bandi. Laci bácsitól hozott ajánló levelet, amelyben nagybátyám azt kérte tőlem, hogy legyek Bandi lelki támasza, keressék neki munkát és albérletet. Hat hétig lakott nálunk, egy szobában éltünk négyen, résztvett a közösségi találkozók, az imádkozásokon. Sebeök Sanyi csongrádi káplán és Andi szinte egy időben üzentek nekem, hogy a fiatalember beépített. Lopás miatt bocsátották el a Május 1. Ruhagyárból és ebben a helyzetben csaptak le rá az ÁEH munkatársai. A Fradi-sörözőben vettem drasztikus és egyértelmű búcsút a fiútól. Az utolsó mondata az volt, hogy meg fogom még ezt bánni. Ennyit az első évekről.

További gyerekek, további tanulás?

1976 októberében világra jött Dani. 77 szeptemberében elkezdtem a tanulást a Római Katolikus Hittudományi Akadémia levelező tagozatán. Közben a kőbánya-újhegyi lakótelepi lakásunkat elcseréltük a sashalmi házra. Márczi Imre és Juhász Karcsi családjának anyagi segítségével vált ez lehetővé. Karcsi a következőképpen adta át a pénzt: "Nagyon jónak tartjuk, hogy elköltöztök a lakótelepről. Kölcsön nem tudok adni pénzt, de tízezer forintot örömmel adok nektek segítségül, csak azt kérem, hogy hasonló helyzetben hasonlóképpen cselekedjete." Több család húzott hasznot később Karcsi akkori mondataiból.

Hogy-hogy felvettek a teológiára akkor, amikor Simonyi Gyuszi, Márczi Anca és mások kérelmét elutasították?

Ezt kérdeztem én is Nyíri Tamástól. Ő azt felelte, hogy figyelni akarnak engem, ezért vigyázzak magamra, ne halásszak a teológiáról embereket a Bokornak.

Meg tudsz te állni ilyesmit?

Születésem óta nem tudok ellenállni a jónak. Egy év múlva 18 tankörtársam megkért arra, hogy szervezzek egy lelkigyakorlatot nekik és kifejezett kérésük volt, hogy Bulányi György tartsa. Díjaztam az ötletet, és rögtön jeleztem, hogy ha ez kitudódik, Nyíri professzor tiltakozni fog. Mivel nem értették az óvásomat, a hölgykaréj gyanútlanul körbevette a filozófust és elmondta neki, hogy milyen lelki élmény vár rájuk. A háttérből figyeltem, hogyan veri ki az izzadság a professzor homlokát. "Csak ezt ne csinálják! Be fogják zárni a levelező tagozatot, ha megteszik". "De, professzor úr, lelki élmény lesz ez a javából, jöjjön el Ön is!" "Maguk nem tudják, mit kérnek."

Ezek után teológus hallgató maradhattál?

Nem éreztették velem, hogy ki akarnának rúgni. Minden vizsgám jól sikerült, kivéve az egyházi jogot, mert avval kezdtem, hogy nem látom az egyházban a megfeszített Krisztust. Emiatt az előadó a piarista rendházba hívatott magánbeszélgetésre. Végül átengedett.

A lelkigyakorlat körül azonban bonyodalmak lettek. Életemben akkor konspiráltam teljes mértékig. A magyarnándori helyszínt csak az előadó, a háziasszony (Tölösi Magdi) és én, no meg a helyi plébános tudta. Ennek ellenére, a szokásos csütörtök estét megelőző kedden, idegesen berohant lakásunkra Unti József, a sashalmi káplán, és elmondta, hogy ezekben a percekben volt a magyarnándori plébános

György Attila sashalmi plébánosnál, és mint jó barátjának elújságolta, hogy milyen rendezvény lesz nála, és azt is, hogy Bisztrai azt kérte tőle: senkinek ne beszéljen erről, még jó barátjának, György Attilának se. Tehát ne csodálkozzunk, ha ott lesz az ÁEH is - mondta Unti József. Mint később világossá vált, Jóska teljesítette hazafias kötelességét és leadta az információt a rendőrségnek is.

Mi lett a lelkigyakorlattal?

Másnap, szerdán, két belügyes megkereste a magyarnándori plébánost és elmondták neki, hogy tudnak mindenről. Itt egyházellenes kijelentések lesznek, ezért kérik őt, hogy hétfő estére készítse el a megjelentek névsorát. A plébános végig résztvett a lelkigyakorlaton, de az esti bemutatkozások alkalmával mindig kiment a szobából. Nagyon mély, tartalmas lelkigyakorlat ért véget vasárnap. Hétfőn a házigazdánk semmiféle névsort nem adott át a két rendőrnek. Eleinte magabiztos volt, de amikor ugyanaznap bevonták az útlevelét, idegileg elfáradt, bár semmi ártót nem tett.

Egyéb benyomásaid a teológiáról?

Életemben először ezekben az években tudtam nagy kedvvel napi hat-nyolc órát tanulni, hiszen amit tanultam, azt rögtön továbbadhattam a közösségekben. Viszonylag rend volt már a fejemben, ezért nem zavart meg a teológia és nem vesztettem el a hitemet sem. Pedig nem akármilyen esemény találkozni a szerető Isten helyett a teológusok és egyházi vezetők hatalmi istenével.

Tehát sikeresen végeztél?

Igen.

A nyolcvanas években járunk. Mondj valamit a növekvő gyerekekről és azokról a munkáidról, amiket ezekben az években kezdtél meg!

1982-ben Kovács Laci elsődíjazásra előkészítő hittant szervezett magánlakásokban. Laci szerint a szülő az első hitoktató, s ehhez adott ő szóbeli és írásbeli segítséget. Az elsődíjazás egy egyhetes annavölgyi tábor utolsó előtti napján volt. Kaszap Márti volt az egyik szervező. Laci Lázár Ervin meséit hívta segítségül a programjaihoz. Az elsődíjazós misére eljöttek a szülők és a keresztszülők. Igazi tábor és - úgy érzem - igazi elsődíjazás volt. Ekkortól indultak az általam szervezett gyerektáborok.

Miből álltak ezek?

A szervezéshez a Regnumot hívtuk segítségül, mivel ők értettek igazán a gyerekpasztorációhoz. A bokorbeliek a lelkipásztori marketing alapján csak a felnőttekkel foglalkoztak. Beton, Buxus, Deka: Márczi Ancsák lakásában tartotta a táborvezetőképző előadásokat. A Bokor az ő táborkönyvükből tanulta a gyermektáboroztatást. Turnai Osziék üres telkén, a nyár elején, felépítettük a sátortábort a Börzsönyben (Morgó) és hat-hét turnus használhatta a nyár végéig.

Ekkor kerültél kapcsolatba a mozgássérültekkel?

Már korábban volt kapcsolatom a Marcibányi tériekkel, mivel hatottak rám a Bokor-jelszavak: pl. Van már beteged? Ez a jelszó dolgozott bennem, amikor megkerestem az intézet igazgatónőjét és megkérdeztem tőle, hogy mit tudnék segíteni neki. Ekkor jött az az ötlet, hogy mélyítsük el a kialakult barátságokat egy-egy nyári táborral, ahol - mondjuk - 25 vidám, jómozgású lélek találkozik 3-5 tolókcocsis lélekkel. A mozgássérülteket ugyanúgy kezeltük, mint az egészségeseket. Alapélményem volt az, hogy a természetes hozzáállás gyógyít. Gyerekeink aztán hamar kiemelték a tolókcocsiból a mozgássérülteket, ők ültek a tolókcocsiba és raliztak a meredek börzsönyi utcákon. A mozgássérült mérte a futamok idejét. Ma már nem tudnám fölvenni őket ölben a hegyoldalra. Mára az maradt meg bennem, hogy ezek a táborok a bokorligeti komplex rehabilitációs centrum előiskolái voltak. Napló készült minden táborról. A fontos és szép dokumentumok bárki számára hozzáférhetőek. Neve is volt

minden tábornak, pl. Gyöngy, Kenyér-víz, Kakas, Gyümölcs, Szem, stb. A gyerekeknek kellett kitalálni a tábor megelőző hónapokban azt, hogy mit is jelenthet az adott táborcím.

Miből készült a tábor, honnan volt a felszerelés?

Az első táborok sátrai saját és a Belkertől kölcsönzött sátrak voltak, a felszereléseket összekéreggettük, illetve vásároltuk. Később - Csiky Lajcsi segítségével - a Szemere utcai iskola adta kölcsön a felszereléseket és Pálincás Laci szállította teherautójával a helyszínre. Belső Bea és édesanyja volt a legfőbb edénybeszerzőnk. Az esti beszélgetésekben a 13-14 évesek a sátor csendjében mindig rákérdeztek arra, hogy hogyan ismerkedtem meg Évivel, hogyan is volt az első simogatás. Szeretném remélni, hogy használható modellt adtam át nekik.

A táborozások sportos világa mellett azonban társadalmi szervezőmunkára is adtad a fejed.

Ha a "Családdal a Társadalomért, az Életért Alapítványra" gondolsz, akkor a háttérből engem az motivált, hogy látva szüleim, a saját és a Bokor-beli barátaim családi életét, úgy éreztem, hogy a magyar társadalomnak nagyszerű családok példájára van szüksége. A politikai helyzet '87-ben már lehetővé tette, hogy az 1 millió Ft tőkével létrehozott alapítványunkat bejegyezzék a bíróságon.

Akkor az még nagy pénz volt. Honnan kerítetted?

Rauscher Attila és felesége, Németh Ági, nemcsak testvéri, hanem munkatársi kapcsolatban is volt velünk. Együtt bővítettük a Robotron írógépek memóriáját és ennek bevételeiből jutott az alapítvány alapítványára, sőt, ebből tudtuk átépíteni, bővíteni a házunkat.

Folytasd, mi történt az Alapítványban!

Az 1989-es decemberi, temesvári forradalom idején úgy gondoltam, hogy kellene valami igazi, román és magyar találkozt csinálni. Rögtön jött is a megoldás: nem papnak, nem laikusnak, nem kormányzóknak, hanem családnak kell ezt megcsinálnia. Így született meg a román-magyar hétvége gondolata, amit a kuratóriummal és az alapítókkal készre csiszoltunk.

Tartalmilag mit jelentett ez a találkozó?

Az volt az ötletünk, hogy minimum háromgyerekes romániai román családok magyarországi magyar családok vendégszeretetét élvezzék egy nyári hosszított hétvégén. Közvetlenül szerezzenek benyomásokat a magyar életből.

Hogyan valósítottátok meg?

Februárban Évivel Kolozsvárra vonatoztunk és kora reggel elmondtuk ötletünket a helyi RMDSz elnökének. Ő - jó erdélyihez méltón - délelőtt 10 órakor bemondatta ezt a helyi televízióban. Mi megijedtünk, mert azonnal felizzottak a telefonok. Budapesten még semmit sem intéztünk. Mindenesetre az erdélyi oldal rendben lett. Jöhettünk haza.

Budapesten háromezer szórólapot osztottunk ki az aluljárókban illetve a Bokorban. A sajtó közölte a felhívásunkat, miszerint a Család Alapítvány 300 vendéglátó családot keres 300 román család részére. Nyár elejére a 300 vendéglátóból csak ötven volt még. Ekkor történt Tőkés László autóbalesete. A püspök a miskolci kórház betegágyáról kérte a magyar lakosságot, hogy segítsék ezt az ügyet. A TV-híradóban elhangzott interjú újabb harminc családot hozott. Még két híradás a TV1-en és a TV2-ön és megvolt a fele vendéglátó. Azért mesélem ezt ilyen részletesen, mert egész életemre jellemző az a vakmerő bizakodás, amelytől sokaknak égnek áll a haja. Én ugyanis kezdettől fogva úgy gondoltam, hogy elég egy hangos fütyentés Budapesten és meglesz a 300 vendéglátó család. Hát, látod, nem így történt.

Augusztus 16-ára, péntek 13 órára vártuk a különvonat érkezését az 1200 román személlyel. Augusztus elején az MDF pártvezetése megkeresett és felajánlotta, hogy a párt soraiból kiállítja a

hiányzó 150 vendéglátó családot. Cserébe semmi mást nem kér, csak attól fogva legyen az MDF szervezés. Mondtam neki, hogy nem tudja, mit kér. Nagyon könnyen hatalmasat lehet bukni ezzel a vállalkozással, hiszen a román sajtó azt ír az eseményről, amit akar. Egy kis alapítvány ebbe belebukhat, de kár ezzel egy kormánypártot terhelni. Ők erősködtek, hogy nekik szükségük van erre az eseményre. Azt viszont megértették, hogy a vendéglátó magyar család tagjai általában nem tartoznak egy párthoz. A nagypapa MSzMP-s, de a fia az SzDSz tagja, az unoka viszont a Fideszt élte. Most akkor melyik párt vendégei a románok?

Visszatérve augusztus 16-ához, aznap délben bementem a Déli Krónikában, hogy még 50 család hiányzik a vendéglátók közül. Kérem őket, jöjjenek a Nyugati pályaudvarra és vigyék magukkal otthonukba a nemsokára érkező családokat. Mi pedig felkészültünk, hogy kollégiumokban, munkásszállókban helyezük el a családhoz nem jutó vendégeket. A munkahelyem volt a központi diszpécserállomás, ahol minden telefonhívást magnóra rögzítettünk. A sok szívet melengető ajánlat mellett csupán 8-10 volt mindössze, amikor fröcsögve kérdezték, hogy ki áll mögöttünk. Ők majd ott lesznek az állomáson és bottal fogják elzavarni a szemét románokat. Többen voltak, akik tankkal akarták megoldani a román-magyar megbékélést.

A román határon a román hivatalnokok négy órát várákoltatták a különvonatot. Amíg Budapesten a sok-sok család várákoltott, addig a váróteremben a román nagykövettel és a rendőrség kihelyezett osztagának vezetőjével beszélgettem. A külföldieket ellenőrző hivatal (KEOK) számonkérte rajtam a rendezvényt: tudom-e, hogy a román családoknak legalább a fele Magyarországon fog maradni. Széttártam a kezeimet s azt mondtam, hogy lehet. Nem tudtam mást tenni.

Képzeld el, minden román családnak jutott család! Gyönyörűen eltelt a két és fél nap, és csak két család maradt itt. Az egyik éppen a mi vendégünk volt. A Belvárosban ugyanis ellopták az édesanya retiküljét benne az öt útlevelemmel. Erről ennyit. Demeczky Jenőék vendégcsaládjában viszont az édesanyán vakbélműtétet kellett végrehajtani.

Búcsúzáskor egy háromkilós meleg kenyeret, egy román nyelvű szentírást és a gyerekeknek csokoládét adhattunk át. Fantasztikus búcsúzás volt, többen sírtak. Az augusztus 30-ra tervezett kolozsvári magyarellenes Vatrás tüntetés - a román sajtó szerint - a román-magyar családi hétvége miatt fulladt érdektelenségbe. A kapcsolatok megváltoztak. A román családnak be kellett kopogni az addig gyűlölt magyar szomszédhoz, hogy fordítsa le magyarra a budapesti barátoknak írt román nyelvű levelet. A megkapott választ viszont magyarról románra kellett fordítani.

Mi más, nagyobb szabású akciót valósított meg a Család Alapítvány?

Mindig úgy éreztem, hogy a Bokornak és az Alapítványnak is kötelessége felmutatni a családeszményt. Így született meg az "Élő Nemzeti Kincs" gondolata. 1990 óta minden évben, októberben, a sajtó útján felhívást teszünk közzé, hogy az emberek jelentsék be, jelentsék fel, a nem-tudni mi okból, de nagyon szép, irritálóan szép életet élő személyeket. Szándékosan írtuk be a "feljelenteni" szót, emlékeztetve ezzel a Rákosi-korszak gyakorlatára. Évenként 10-15 családot, illetve egyedül élő személyt tudtunk megmutatni a nyilvánosságunknak. Karácsony előtt, hol a Nemzeti Múzeumban, hol a Metalimpex székházában, az utóbbi időben a Vakok Intézetének dísztermében adtuk át az elismerést jelentő pénzdíjat és Komáromi János festményét.

Nagyon sikeres Vincze Bandi és Gabi akciója. Ők beszélő számítógépeket szereznek be vak gyermekek számára. Már több mint húsz gépet helyeztek el vak középiskolások lakásában. Szerencsére meg is találták a támogatókat.

A közéleti tevékenység mellett jut-e pénz a mindennapi életre?

Nagyszerű munkám volt 16 éven át: az irodagépműszerészet. Sok szamizdat kiadványunk köszönhette létét ennek a szakmának. A rendszerváltással kiment az NDK gépparkja e szakma alól, és jöttek az eldobható irodagépek. Közben - fertőzött kullancscsípés következtében - összeszedtem egy Lyme-kórt. 1994 decemberében a MÁV-kórházban, a kórházi ágy mellett tartottuk barátaimmal a közösségi találkozókat. Itt álmodott a Bokorligetről a Kaszap-házaspár, a Garay-házaspár, Gyurka bácsi és én, miközben a nyakamon keresztül folyt belém az infúzió. Az ízületeim begyulladtak, a kezem nem bírja hosszú időn keresztül forgatni a csavarhúzó. Ebben a helyzetben megint a család eszménye sietett segítségemre. Évikével kitaláltuk a kézre húzható Szent Családot báb formájában. Hétszáz darabot el

is készítettünk és elvittem őket a salzburgi karácsonyi vásárra. 10 nap alatt mindössze két darabot tudtam eladni. A vállalkozói lét bukással kezdődött.

Remélhetőleg azonban sikeresen folytatódott.

A szakrális téma után a vulgáris, de nagyon aranyos állatcsaládok húztak ki az anyagi csődből. Ez is azt mutatja, hogy a Szent Családdal egy évben csak két napot szabad foglalkozni. Ez persze a vállalkozói akasztófahumor hangja. Egyébként jól megy, üzletileg sikeres a 13 darabból álló bábu család. Egész családom részt vesz a gyártásban. A Bokor jubileumi ünnepén is találkozhatott velük a nagyközönség.

A jövőben is tervezel kalandos, nagy vállalkozásokat?

Nem tudom, hogy milyen lélek lakik bennem, de azt érzem, hogy nem sokat meditál, gubbaszt a bensőmben, hanem felállít, kifelé fordulásra készítet. Ezzel szeretném magyarázni a bizonyítványomat. Belülről érzek késztetést a nagy léptékű dolgokhoz. A hutteriek szele megcsapott, és az egymás mellett való szorosabb élet évek óta újra és újra felbukkanó gondolata a Bokorliget címszó alatt próbál megvalósulni. Évikével két malomban örölünk. Neki nagyon elegendő a házi malom, én viszont nagy, közösségi malomra gondolok. Szeretetlenben fel tudjuk oldani ezt a különbözőséget. A Bokorliget most a komplex rehabilitációs centrum nevet és tartalmát hordozza.

Kit vagy mit rehabilitáltok?

Minden jól sikerült közösségi találkozót rehabilitációnak élek meg. Nagyszerű, Istennek odaadott barátaim segítségével azt szeretnénk szélesebb körben reprodukálni, ami ott történik. Hogy kiknek? Akiket a közösségek, családsegítő központok, egyházak, önkormányzatok szociális osztályai odaküldenek. Egy naptól akár egy hónapig terjedő rehabilitációs idő alatt mélységében találkozik a meghívott az ember- és istenszeretet megnyilvánulásaival. Lát működő nagycsaládot, működő vállalkozást, megvalósult szerető együttlétet, megvalósítandó önnevelést. A lelki gyakorlatok hatását kellene elérni komplex rehabilitáció keretében.

Lehet rehabilitáció helyett testi és lelki újjászületést is mondani?

A rehabilitáció a szakszava ennek az általam felvázolt bokorligeti gondolatnak. Túl szép a testi és lelki újjászületés, továbbá vallásos felhangokat hordoz magában. Abban az országban, ahol 45 évig nem is létezett lélek, ott a lelki újjászületés emlegetése halmozott hátrányt jelent.

Mivel a hírlevelek révén sok mindent tudunk a Bokorliget körüli munkákról, tudsz-e olyasmit mondani, aminek jövőbeli érdekessége lehet számunkra?

A '95-ös év minden várakozást felülmúlt a Bokorliget vonatkozásában. Meg tudtuk vásárolni a 25 hektáros gyönyörű területet. Két nagy garázs elhelyezésével megteremtődött a gyermek- és ifjúsági tábor alapja. Meg tudtuk vásárolni a falu iskoláját, ahol nyáron 150 közösségbéli barátunk nyaralhatott. Ez összességében 5.2 millió Ft forgalmat jelentett. Kaszap Márti egyre profibb pályázatíróvá vált. Neki és sok barátunknak köszönhetjük Bokorliget jelenlegi létét. A közeli érdekességek közé sorolható, hogy az 1996-os Bokorpütkös valószínűleg Bokorligeten lesz.

Eljutottunk tehát a mába. Ha most visszanezel a névvel bíró, vagy korábban még meg nem nevezett Bokorra, akkor mik azok az értékek, vagy események, amiket szépnek, egyedinek, istennektetszőnek találtál a közösségi életünkben?

Ha Lázár Ervin tette volna fel ezt a kérdést, akkor nagyon egyszerűen tudnék válaszolni neki. Ervin, én a Bokrot nagyon döm-döm-döm-döm-döm-döm-döm. Nagyon nehezen írtad le!

Akkor próbálkozz nekem is mondani valamit!

Nem mindennapi az, amit anyatejjel szívtam magamba és amit 18 éves koromtól napjainkig a Bokortól kaptam. Öregem, úgy érzem, azért normális az életem, mert annak idején, 1971-ben, Dombi Feri bácsi asztalához ültetett, kezembe adta a Szentírást, a tollat és segítette a "szeretni" szó szentírási elemzésében. Ekkor, ezáltal lett világos, hogy mit jelent a "szeretni" szó Jézus ajkán. E pillanatban azt köszönöm a Bokorban, hogy '96 januárjában Merza Jóska elkészíti ezt az interjút, tehát mindketten hűségesekek voltunk, vagyunk valamihez. Köszönöm azt, hogy négy srác rohangál a fejünk felett és azt mondhatom róluk, hogy megvannak. Évivel megtanulhattuk, mit jelent házastársként együttélni. Marci bácsiék, Márcziék, Királyék segítettek ebben. A 25 éves érettségi találkozón nem tudtam azzal hencegni, hogy a harmadik feleségem ül mellettem, hanem az első és egyetlen. Válaszom az: érdemes belepusztni ilyen életbe. Nagyon szeretnék átölelni sok-sok bokorbéli személyt, hogy megköszönjem segítségüket. Gyurka bácsival kezdeném, aki a 18 éves, kamasz Bisztrai Gyurit nem a nemi életről faggatta, miként az előző gyóntatók tették, hanem azt kérdezte: mennyi pénzt adtam az éhezőknek. Ezzel a pályamódosító kérdéssel indultam el a nagykorúvá válás útján. Állandóan érzem a Bokorban a szabadságot, a szabad levegőt. A civil kurázi fontos éltető elemem. Át kell mentenünk a Bokrot a rendszerváltás zavaros évein, és meg kell találni a következő életszakasz profilját. Ehhez állandóan bizalmat kell szavazni a másoknak. Nem lehet leírni senkit.

Ezekkel a szavakkal egy kicsit már megmutattad, hogy a Bokor élete nem problémamentes. A manapság divatos lehangolódást elkerülve, említenél-e néhány kiküszöbölendő jelenséget úgy, hogy inkább a kibontakozásra tennéd a hangsúlyt?

Az egyéni életemben sohasem a kiküszöbölendő jelenségeket tartottam fontosnak. Más gondolattal, s az ebből fakadó más tettekkel a kiküszöbölendő jelenségek közvetve eltűntek. Nem azt kérem mástól, hogy azt mondja meg nekem, mit ne tegyek, hanem inspiráló gondolatokra, tettekre vagyok vevő. Pozitív gondolatokkal akarok foglalkozni, nem pedig a jelen negatívumainak elemzésével. Ha a jelent nézném, akkor nyugodtan mondhatnám, hogy a francba az egészszel! De valószínű, hogy ha jobban nézném a jelent, mégsem mondanám ezt. Alkatomnál fogva nem én lennék. Alkalmatlan vagyok a kilátástalanságra. Hála Istennek!

Bisztrai Évi és Gyuri szavait lejegyezte Merza József